

КРУШЕЛЬНИЦЬКА Г. Л.,
кандидат юридичних наук,
голова громадської організації
(Науково-дослідний інститут
порівняльного законодавства і права)

УДК 347.233

МЕЖІ ЗДІЙСНЕННЯ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ТВАРИН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Статтю присвячено дослідженню питання визначення меж здійснення й обмеження права власності на тварин. Розглядаються заборони, приписи й зобов'язання як способи встановлення меж та обмежень права власності на тварин. З'ясовуються та класифікуються окремі види обмежень права власності на тварин, встановлені в нормативно-правових актах України та цивільних правочинах.

Ключові слова: право власності на тварин, тварини, межі здійснення, обмеження права, жорстоке поводження з тваринами.

Статья посвящена исследованию вопроса определения пределов и ограничений права собственности на животных. Рассматриваются запреты, предписания и обязательства как способы установления пределов и ограничений права собственности на животных. Выясняются и классифицируются отдельные виды ограничений права собственности на животных, предусмотренных нормативно-правовыми актами Украины и гражданскими сделками.

Ключевые слова: право собственности на животных, животные, пределы осуществления, ограничения права, жестокое обращение с животными.

The article investigates the scope and restrictions on animal ownership. It considers prohibitions, orders and commitments as a means of establishing scope and restrictions on the animal ownership. It analyzes and classified particular kinds of restrictions on the animal ownership laid down in legal acts of Ukraine and civic transactions.

Key words: animal ownership, animals, restrictions on exercise, restriction of rights, ill-treatment of animals.

Вступ. Із розвитком євроінтеграційних процесів в Україні та у світлі зближення вітчизняного законодавства з європейським актуальним є дослідження місця тварин у цивільних правовідносинах, оскільки ступінь врегульованості правового режиму тварин свідчить про рівень цивілізованості демократичного суспільства. Так, в Україні тварин відносять до об'єкта права власності. Проте з огляду на положення ст. 180 Цивільного кодексу України, згідно з якими тварини визнані особливим об'єктом цивільних прав, а також на те, що вони є живими організмами, яким притаманна здатність відчувати біль, проявляти емоції тощо, з метою захисту природних прав тварин та укріплення моральності й гуманності суспільства, законодавцем значно звужується можливість здійснення суб'єктивного права власності щодо тварин. Таким чином, виникає необхідність дослідження проблеми визначення меж здійснення й обмеження права власності на тварин, оскільки це питання не знайшло належного відображення в наукових розробках.

Стан дослідження. Питання меж здійснення й обмежень права власності, а також їх класифікація ґрунтовно були досліджені в наукових роботах О.В. Розгон [10], М.О. Стефанчука [12], О.І. Шаповалової [13], Н.В. Безсмертної [2], І.В. Спасибо-Фатєєвої [11], В.П. Камішанського [4], Є.О. Мічуріна [8]. Проте зазначені автори розглядали проблематику меж здійснення й обмеження суб'єктивних цивільних прав у цілому, не конкретизуючи об'єкта

права власності. Що стосується розробки вказаної проблеми щодо визначених об'єктів права власності, то в наукових працях дослідження меж здійснення й обмежень права власності на землю можна зустріти у В.В. Носіка [9], на житло – у Є.О. Мічуріна [8], на природні ресурси – у Р.В. Афанасієва [1], на промисловий зразок – у Л.Л. Давид [3]. Водночас у вітчизняній цивілістиці питання меж здійснення й обмеження права власності на тварин як особливий об'єкт цивільних прав залишається поза увагою науковців і потребує окремого вивчення.

Постановка завдання. Саме тому метою статті є теоретичне дослідження правової природи меж здійснення й обмежень права власності на тварин. Завданнями статті є аналіз підходів цивілістів до розуміння меж здійснення й обмежень суб'єктивних цивільних прав, у тому числі права власності на тварин; конкретизація класифікації меж здійснення й обмеження права власності щодо тварин як особливого об'єкта цивільних прав; виявлення окремих способів обмежень права власності на тварин.

Результати дослідження. Як зазначає Р.А. Майданник, історія розвитку права власності свідчить, що воно ніколи не існувало у вигляді необмеженої влади над річчю; необхідність забезпечення прав і законних інтересів інших осіб, у тому числі держави, завжди примушувала право ставити свободу власника в певні визначені межі [5, с. 150]. Таким чином, свобода суб'єкта цивільних правовідносин під час здійснення ним права власності не є безмежною. Визначення міри свободи особи в цивільних відносинах неабияк залежить від встановлених у законі чи визначених ним меж та обмежень цивільних прав [8, с. 212]. Проте перед тим, як безпосередньо перейти до дослідження питання меж здійснення й обмежень права власності на тварин, з'ясування потребують поняття «здійснення права», «межі права», «обмеження суб'єктивних цивільних прав». Зокрема Н.І. Мірошникова влучно визначає категорію «здійснення права» як використання суб'єктами права передбачених законом можливостей, які складають зміст цього суб'єктивного права для задоволення власних потреб [7, с. 24].

Під «межами права» М.О. Стефанчук розуміє всі ті можливості, які особа здатна для себе набути у зв'язку з юридичним закріпленням її прав [12, с. 11]. На нашу думку, більш вдалим є визначення О.І. Шаповалової, яка межами права конкретної особи вважає передбачені законом або договором межі, за якими починаються права іншої особи, спричинюється шкода або порушуються імперативні норми об'єктивного права або моральні засади суспільства [13, с. 199].

Межами здійснення права М.О. Стефанчук називає передбачені актами цивільного законодавства чи правочином способи, якими правомочна особа може набути ті можливості, що містяться в юридичному закріпленні цих прав [12, с. 11]. Проте вважаємо, що акти цивільного законодавства чи правочин не можуть передбачити всі можливі способи, якими особа може набути можливості, визначені в наведеній дефініції. Тому слушним є підхід Є.О. Мічуріна, на думку якого, межі здійснення цивільних прав визначають правомірну поведінку особи й міру захисту цивільних прав, оскільки дії особи в межах цивільних прав є юридично захищеними, а дії, вчинені поза межами права, юридичному захисту не підлягають [8, с. 213].

До «обмеження здійснення суб'єктивних цивільних прав» М.О. Стефанчук відносить поведінку як іншої особи, так і дії відповідних органів, що наділені владними повноваженнями, які направлені на унеможливлення здійснення особами своїх суб'єктивних прав повною мірою [12, с. 11]. В.П. Камишанський під правовим обмеженням розуміє сукупність елементів правового регулювання, спрямованих на встановлення меж дозволеної поведінки суб'єктів, що окреслюють сферу, усередині якої особа може вільно реалізувати свою правоздатність за наявності певних юридичних фактів [4, с. 110–111]. Тобто, як зазначає Є.О. Мічурін, обмеження щодо здійснення цивільних прав нерідко встановлюються в законодавстві шляхом визначення в ньому певних умов, які необхідні для того, щоб здійснити це право [8, с. 213].

При цьому треба наголосити, що, незважаючи на різні підходи до визначення «меж» та «обмежень» здійснення цивільних прав, учені сходяться в тому, що межі права є більш загальним поняттям, порівняно з обмеженнями права, і саме всередині них можуть встановлюватися різні обмеження права [8, с. 213; 6, с. 38].

Що стосується меж здійснення й обмежень безпосередньо права власності, то в цивільно-правовій науці України зроблені спроби розкрити юридичну сутність меж здійснен-

ня права приватної власності, під якими розуміються законодавчо визначені та встановлені системою правових принципів рамки діяльності громадян-власників щодо реалізації правомочностей володіння, користування та розпорядження, які складають зміст суб'єктивного права [2, с. 93].

На думку І.В. Спасибо-Фатєєвої, право власності в суб'єктивному розумінні є суб'єктивним цивільним правом, дозволом для особи діяти своєю владою та у своєму інтересі стосовно свого майна з додержанням певних меж, визначених законом [11, с. 206]. Водночас із таким підходом не погоджується О.І. Шаповалова, аргументуючи свою точку зору тим, що право діяти відповідно до закону не тотожне поняттю дозволу для особи діяти своєю владою, оскільки закон не може перерахувати все, що дозволено, закон тільки, як виняток, визначає певні обмеження [13, с. 201].

У свою чергу повністю розділяємо думку О.В. Розгон, яка визначає, що про межі може йтися лише стосовно права власності в об'єктивному розумінні. Межі є властивістю самого права власності, його невід'ємною юридичною характеристикою. Вони співвідносяться з його статичним станом, окреслюючи широке коло можливостей власника, проте з додержанням певних приписів діяти відповідним чином. Ці приписи мають загальний характер і діють стосовно всіх власників. Обмеження ж стосуються суб'єктивного права власності конкретної особи. Вони за своєю природою не властиві самому суб'єктивному праву власності, а являють собою зовнішній вплив на нього в певних ситуаціях і полягають у конкретних приписах власнику здійснити ті чи інші дії або утримуватися від певних дій, що тягнуть за собою стиснення, зменшення можливостей здійснення власником своїх повноважень [10, с. 6].

Тобто, як зазначає Р.В. Афанасієв, про випадки встановлення меж права власності треба говорити тоді, коли ступінь абстракції є настільки високим, що не передбачається конкретних обмежень на користь конкретних осіб [1, с. 95].

У юридичній літературі межі й обмеження права власності класифікують залежно від мети їх встановлення (у публічному або приватному інтересі); сфери законодавчого регулювання; правового режиму права власності; певних об'єктів права власності; суб'єктів, на яких поширюються ці межі; джерел, яким вони встановлюються; наявності або відсутності волі власника; обсягу можливостей власника зі здійснення своїх правомочностей; правовідносин, у яких вони реалізуються. При цьому способи встановлення меж та обмежень права власності поділяються на заборони, приписи й зобов'язання, які створюють обов'язки власника [10, с. 13].

Наведена класифікація меж та обмежень може бути конкретизована безпосередньо щодо права власності на тварин.

Залежно від сфери нормативного регулювання межі встановлюються як у публічному, так і в приватному праві, чим забезпечується баланс приватних і публічних інтересів у відносинах власності на тварин. При цьому метою встановлення меж права власності на тварин на засадах додержання публічних інтересів є створення сприятливих публічних умов для належної реалізації суб'єктами права власності, недопущення зловживання цим правом [1, с. 95].

Так, первісною нормативною підставою, що встановлює межі здійснення права власності на тварин, є ч. 3 ст. 13 Конституції України, у якій визначено: «Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині й суспільству». Крім того, у ст. 41 Конституції України встановлено, що використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам і гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі. Також досить широкі загальні межі здійснення права власності на тварин окреслено в ст. 13 Цивільного кодексу України, які, зокрема, стосуються утримання від дій, які можуть порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю тощо, а також додержання моральних засад суспільства. При цьому інтереси суспільства відображають потреби всіх його членів і спрямовані на забезпечення добробуту суспільства, укріплення в ньому моральності й гуманності, а також сприяння нормалізації екологічної ситуації в державі. Крім того, що стосується меж та обмежень права власності на сільськогосподарських племінних тварин, то часто йдеться про суспільно-державний інтерес – забезпечення економічної та продовольчої безпеки держави.

Прикладом забезпечення публічного інтересу у відносинах права власності на тварин шляхом встановлення вже конкретних обмежень у межах додержання моральних засад су-

спільства й зобов'язань не погіршувати екологічну ситуацію, зокрема, є положення ст. 7 та ст. 31 Закону України «Про тваринний світ», у яких встановлено, що в приватній власності можуть перебувати лише ті об'єкти тваринного світу, зокрема дикі тварини, які вилучені зі стану природної волі або набуті у власність за цивільно-правовими угодами з дотриманням порядку й обмежень, встановлених законом. У ч. 3 ст. 180 Цивільного кодексу України визначено, що тварини, занесені до Червоної книги України, можуть бути предметом цивільного обороту лише у випадках і порядку, встановлених законом. Більше того, положення ст. 31 та ст. 45 Закону України «Про тваринний світ» вказують на те, що здійснення права приватної власності на диких тварин, у тому числі рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, можливе лише в певний спосіб: шляхом утримання й розведення їх у напіввільних умовах і в неволі. Таким чином, дикі тварини не можуть перебувати у вільному цивільному обороті з огляду на те, що ст. 4 Закону України «Про тваринний світ» та ст. 5 Закону України «Про Червону книгу України» відносять їх до природних ресурсів загальнодержавного значення, які підлягають особливій охороні з боку держави.

Обмеження права власності на тварин способом заборони передбачено також наказом Мінприроди «Про тимчасову заборону спеціального використання китоподібних Чорного та Азовського морів» від 20 вересня 2011 р. № 328, яким забороняється вилучення дельфіна звичайного; афаліни; морської свині звичайної з природного середовища. При цьому ст. 7 Закону України «Про тваринний світ» передбачено, що в приватній власності юридичних і фізичних осіб можуть перебувати об'єкти тваринного світу, вилучені зі стану природної волі. Таким чином, на китоподібних Чорного та Азовського морів із 20 вересня 2011 р. заборонено набуття права приватної власності.

Межі здійснення й обмеження права власності на тварин як у публічних, так і приватних інтересах способом заборони передбачені й у Законі України «Про захист тварин від жорстокого поводження», де визначено, що жорстоке поводження з тваринами є несумісним із вимогами моральності та гуманності, спричиняє моральну шкоду людині, а виховання гуманного ставлення до тварин є важливою складовою етичного, культурного й екологічного виховання громадян і передбачає формування високого рівня еколого-етичної свідомості та культури громадян. При цьому під жорстоким поводженням із тваринами розуміється знущання над тваринами, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, а також нацькування тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів. Треба звернути увагу, що заборона жорстокого поводження з тваринами поширюється лише на відносини, що виникають у зв'язку з утриманням тварин і поводженням із ними фізичних та юридичних осіб та не стосується відносин із використання службових тварин.

Дуже вдалі обмеження, які треба було б у повному обсязі імплементувати в законодавство України, передбачено ст. 14 Модельного закону СНД «Про поводження із тваринами» від 31 жовтня 2007 р., де передбачається *тимчасове обмеження права власності на тварин* у випадку порушення правил поводження з ними шляхом встановлення заборони на окремі дії власників щодо їхніх тварин (правочини, предметом яких є тварини; розведення тварин; вигул тварин у визначених місцях та у визначений час тощо), а також тимчасове вилучення тварин у власника та поміщення їх до ветеринарної служби у випадку ухиляння власника тварин від їх лікування від заразних виліковних хвороб.

Обмеження права власності на тварин шляхом встановлення в законодавстві приписів постає безпосередньо із ч. 2 ст. 180 Цивільного кодексу України, де передбачено, що правила поводження з тваринами встановлюються законом. Отже, свобода волі в здійсненні права власності на тварин є далеко не безмежною, адже існує низка нормативно закріплених умов утримання тварин і правил поводження з ними. Зокрема, ст. 4 Європейської конвенції про захист домашніх тварин визначає умови утримання домашніх тварин; розділом 2 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» передбачено правила утримання тварин, що виключають жорстокість. Також відповідні приписи щодо домашніх тварин конкретизуються в Правилах тримання собак, котів і хижих тварин у населених пунктах Української РСР, затверджених Держжитлокомунгоспом України, Мінагропромом України, МОЗ України від 17 червня 1980 р., а також у відповідних правилах, затверджених органом місцевого самоврядування населеного пункту (наприклад, у Києві це Правила утримання собак і котів у м. Києві, затверджені Рішенням Київської міської ради «Про врегулювання питань утримання та поводження з собаками і котами в м. Києві» від 25 жовтня 2007 р.

№ 1079/3912). За порушення правил тримання собак і котів ст. 154 передбачено адміністративну відповідальність у вигляді попередження або накладення штрафу на громадян або посадових осіб. Якщо ж при цьому буде спричинено заподіяння шкоди здоров'ю людей або їх майну, передбачається адміністративне стягнення шляхом накладення штрафу з конфіскацією тварин. Під час порушення заборони жорстокого поводження з тваринами право приватної власності на них припиняється шляхом їх оплатного вилучення або конфіскації відповідно до вимог ст. 8 Закону України «Про тваринний світ» та ст. 12 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження».

Приписи, які обмежують здійснення права власності на тварин, містить також ст. 37 Закону України «Про ветеринарну медицину». Вони зобов'язують власників тварин охороняти їх здоров'я та благополуччя шляхом здійснення низки ветеринарно-санітарних заходів (належні корми, щеплення, діагностичні огляди тощо).

Власники великої рогатої худоби, коней, свиней, овець і кіз, які займаються розведенням та утриманням вказаних тварин, проводять їх продаж, забій, утилізацію, надають послуги зі штучного осіменіння й організують виставки тварин. Згідно із Законом України «Про ідентифікацію та реєстрацію тварин» вони зобов'язані ідентифікувати всіх тварин у господарстві та подавати для реєстрації дані про ідентифікованих тварин. Такі приписи встановлюються в приватних і публічних інтересах із метою одержання оперативної й надійної інформації про поголів'я тварин щодо статі, віку, породи та їх місцезнаходження для поліпшення управління й прогнозування ринків продукції тваринництва та контролю за епізоотичною ситуацією в Україні. Порушення приписів у сфері ідентифікації й реєстрації тварин зумовлює цивільну, адміністративну, дисциплінарну або кримінальну відповідальність.

Приписи, які передбачають умови, у яких має відбуватися перевезення тварин, містять Правила транспортування тварин, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 р. № 1402, де встановлено вимоги до перевезення тварин авіаційним, автомобільним, залізничним, морським і річковим транспортом. Приписи визначають як загальні правила транспортування тварин, зокрема поводження з ними під час перевезення, мінімальну площу поверхні транспортного засобу, здійснення на тварин фізичного впливу тощо, так і спеціальні – для транспортування домашніх, сільськогосподарських, диких тварин та риби.

Що стосується обмежень права власності на тварин у спосіб зобов'язань власника, то до них відносимо обов'язкове страхування на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих і нещасних випадків, а також обов'язкове страхування відповідальності власників собак за шкоду, яка може бути заподіяна третім особам.

Так, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 590 обов'язкове страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих і нещасних випадків проводиться з метою забезпечення економічної та продовольчої безпеки держави, створення сприятливих умов для розвитку племінної справи в аграрному секторі економіки, захисту економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників. При цьому такому обмеженню права власності як в публічних, так і приватних інтересах підлягають власники племінних тварин (великої рогатої худоби, свиней, овець, кіз, коней), зоопаркових і циркових тварин віком від одного року.

Обов'язкове страхування відповідальності власників собак за шкоду, яка може бути заподіяна третім особам, проводиться з метою забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та/або майну третіх осіб. Таке обмеження права власності на собак у приватних інтересах стосується власників – юридичних і фізичних осіб – не всіх порід собак, а лише тих, які наводяться в Додатку 1 до Постанови Кабінету Міністрів України від 9 липня 2002 р. № 944, більшість із яких відноситься до потенційно небезпечних порід собак, визначених Модельним законом СНД «Про поводження із тваринами» від 31 жовтня 2007 р.

Крім наведених вище обмежень права власності на тварин, які не залежать від волі власника, існують і добровільні обмеження, які встановлюються в правочинах щодо тварин і звужують об'єм правомочностей власника тварин. До таких правочинів треба віднести договори оренди, застави, тимчасового утримання тварин. За договором оренди власник добровільно приймає тимчасові обмеження щодо здійснення права власності на тварин шляхом користування ними, а також не має права без попередження орендаря відчужити наданих в оренду тварин. За договором тимчасового утримання тварин власник також добровільно обмежує себе в

праві користування належними йому тваринами, оскільки утримувач тварини надає їй місце для проживання, здійснює її годування, забезпечує фізичне навантаження, а також вчиняє інші дії, передбачені договором. За договором застави власник тимчасово обмежується в праві вільно розпоряджатися належними йому тваринами. Більше того, відповідно до ст. 576 Цивільного кодексу України права заставодержателя на річ, яка є предметом застави, поширюється на її приналежності, якщо інше не встановлено договором. Право застави поширюється на плоди, продукцію та доходи, одержані від використання заставленого майна у випадках встановлених договором. Тобто, власник може бути добровільно обмежений і в праві вільно, без згоди заставодержателя, розпоряджатися приплодом заставлених тварин.

Висновки. Дослідивши та проаналізувавши наявні в законодавстві України межі здійснення й обмеження права власності на тварин як особливий об'єкт цивільних прав, доходимо висновку, що свобода волі та можливості здійснення власником своїх повноважень щодо належних йому тварин є досить звуженими, оскільки право власника діяти у своїх інтересах не повинно виходити за межі інтересів держави й суспільства, а також обмежується природними правами тварин. Так, межі й обмеження права власності на тварин можна класифікувати: за метою їхнього встановлення, зокрема в публічному (в інтересах суспільства, з дотриманням моральних засад суспільства, з метою забезпечення економічної та продовольчої безпеки держави тощо) та в приватному інтересі (заборона вчинення дій із тваринами, що можуть завдати шкоди здоров'ю й майну інших осіб); сферою законодавчого регулювання (екологічне, цивільне, адміністративне, кримінальне законодавство); правовим режимом права власності (державна, комунальна, приватна власність); певними об'єктами права власності (дикі, домашні, племінні, службові тварини тощо); суб'єктами, на яких поширюються ці межі (фізичні та юридичні особи, органи державної влади й місцевого самоврядування, профільні міністерства та спеціально уповноважені органи державної влади, які використовують у своїй діяльності службових тварин тощо); джерелами, якими вони встановлюються (міжнародні договори, нормативно-правові акти органів державної влади України, рішення органів місцевого самоврядування, цивільно-правові угоди); наявністю або відсутністю волі власника (встановлені законом, рішенням суду або договором). Водночас наведена класифікація не є вичерпною у світлі швидкого розвитку українського законодавства з метою наближення його до європейських стандартів, згідно з якими держава та всі члени суспільства мають поважати живих істот і визнавати їхні природні права.

Список використаних джерел:

1. Афанасієв Р.В. Окремі аспекти адміністративно-правового забезпечення меж і обмежень права власності (на прикладі права власності на природні ресурси) / Р.В. Афанасієв // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми, 24–25 жовтня 2013 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України» – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. – Т. 2. – С. 94–95.
2. Безсмертна Н.В. Здійснення громадянами права приватної власності : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Н.В. Безсмертна. – К., 2001. – 213 с.
3. Давид Л.Л. Межі здійснення та обмеження суб'єктивних цивільних прав на промисловий зразок / Л.Л. Давид // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 2. – С. 103–106.
4. Камышанский В.П. Право собственности: пределы и ограничения / В.П. Камышанский. – М., 2000. – 303 с.
5. Майданник Р.А. Проблеми довірчих відносин в цивільному праві / Р.А. Майданник. – К. : Вид. поліграф. центр «Київський університет», 2002. – 502 с.
6. Мечетина Т.А. Ограничение права собственности: проблемы публичных и частных интересов : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Т.А. Мечетина. – М., 2003. – 182 с.
7. Мирошникова И.И. Механизм осуществления субъективных гражданских прав / И.И. Мирошникова. – Ярославль, 1989. – 115 с.
8. Мічурін Є.О. Межі та обмеження цивільних прав / Є.О. Мічурін // Право і безпека. – 2010. – № 3. – С. 212–216.
9. Носік В.В. Межі здійснення права власності на землю: теорія і практика / В.В. Носік // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2012. – Т. 25(64). – № 1. – С. 141–150.

10. Розгон О.В. Межі та обмеження права власності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О.В. Розгон. – Х., 2005. – 15 с.

11. Спасибо-Фатєєва І.В. Загальна характеристика права власності / І.В. Спасибо-Фатєєва // Цивільне право України : [підручник] : у 2 т. / за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2004– . – Т. 1. – 2004. – 480 с.

12. Стефанчук М.О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / М.О. Стефанчук. – К., 2006. – 21 с.

13. Шаповалова О.І. Межі здійснення суб'єктивного цивільного права / О.І. Шаповалова // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія «Політологія». – 2007. – Т. 69. – Вип. 56. – С. 199–201.

НАСУРЛАСВА К. Е.,
аспірант відділу проблем цивільного,
трудового і підприємницького права
(Інституту держави і права
імені В. М. Корецького
Національної академії наук України)

УДК 347.4

ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ ІНЖИНІРИНГУ

Розкрито питання виконання договору інжинірингу на підставі чинного законодавства та практики. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері договірної інжинірингу.

Ключові слова: *договір інжинірингу, виконання договору, принципи виконання договору, синалагматичність.*

Освещены вопросы выполнения договора инжиниринга на основании действующего законодательства и практики. Сформулированы предложения по совершенствованию законодательства в сфере договорного инжиниринга.

Ключевые слова: *договор инжиниринга, исполнение договора, принципы исполнения договора, синалагматичность.*

The questions of performance of the contract on the basis of engineering of existing legislation and practice. Proposals for improving the legislation in the field of engineering contract.

Key words: *contract engineering, execution of the contract, principles of performance of the contract, mutuality.*

Вступ. Найбільш значимим у договірних зобов'язаннях є їх виконання, яке, відповідно до ст. 526 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), має відбуватися належним чином та відповідно до умов договору й вимог ЦК України, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту [1]. Власне договори, за винятком окремих біржових, укладаються задля досягнення того правового результату, на який їх було спрямовано.

Виконанням зобов'язань значну увагу приділено не лише в законодавстві, а й у науковій літературі. Зокрема, це питання вивчали такі відомі науковці, як А. Сейтмустафа,

